

Viața și activitatea lui Dumitru Brezulescu

FELICIA STELEA

Cine călătorește cu lumina sufletului pe piciorul de plai novăcean devenit într-un mod atât de firesc orașul în care tradiția se continuă ca o permanentă asumare a noului, ca o entuziastă generare într-un frumos, trebuie să cunoască adevărul de necontestat că bazele dezvoltării economico-sociale a Novaciului au fost puse de Dumitru Brezulescu.

Dumitru Brezulescu s-a născut în Novaci, în anul 1880 fiind fiul învățătorului din satul Hirișești — Dumitru Breazu. Prin moartea tatălui său rămâne la vârsta de patru ani în grija mamei și a unchiului său, Năiță Breazu.

Având ca învățători pe Paulina Răduțescu, născută Urechescu și pe Gheorghe Morușianu, Dumitru Brezulescu a urmat cele șase clase ale Școlii primare din Novaci, remarcându-se întotdeauna prin deosebitele-i aptitudini și inteligența-i scilipitoare.

După absolvirea școlii primare, Dumitru Brezulescu se înscrie la „gimnaziul real“ din Târgu-Jiu care se înființase nu cu mult timp înainte, purtând numele lui Tudor Vladimirescu.

Paralel cu activitatea școlară, manifestă preocupări deosebite pentru latura cultural-educativă concretizată prin cuvântări la diverse serbări ale gimnaziului, prin culegeri de foldor.

În vacanțe, însoțea în munți în vederea efectuării unor studii și cercetări științifice pe : prof. dr. Carol Redlich de la Universitatea din Brün (Austria), prof. dr. L. Mrazek de la Universitatea din București, prof. Eduard de Marthonne de la Universitatea din Rennes (Franța), Consilier împărătesc prof. dr. Fr. Toula de la Înalta școală tehnică din Viena ș.a.

În ziarul „Gorjul“ din 20 februarie 1897, printre altele, profesorul Toula îi scria elevului Brezulescu : — „Fii totdeauna silitor, pentru ca să poți face odată onoare frumoasei tale patrii“.

Se ocupă de studii de arheologie și folclor, trimite diverse materiale până și la Iași, profesorului de arheologie de la universitate, Teohari Antonescu care în scrisoarea din noiembrie 1897 îl anunță că îl socotește colaborator la „Convorbiri literare“.

În iunie 1898, în studiul „Se lărgește orizontul“ — Ion Nădejde scria : „Dar oricum, cititorii or afla că Hașdeu în prima linie și apoi Piekarsky, prin elevul său Brezulescu au reușit să ne scoată din noaptea întunericului mai mult de două veacuri, ce păreau pierdute în neagra veșnicie, judecând așa minunatul material, ce școlarul gimnazial Brezulescu îl trimisese prin profesorul său, neuitatul pentru România și pentru Gorj, Piekarsky, marele istoric Hașdeu, material pe care acesta l-a folosit în măreața sa operă, Negru-Vodă“.

Dumitru Brezulescu a ajuns o personalitate publică pentru că încă de când era elev la gimnaziu a crescut la sânul mișcării culturale de la Târgu-Jiu din pragul secolului XX formată din : Alexandru Ștefulescu, Iuliu Moisil, Ștefan Bobancu, Aurel Diaconovici, Nicu Miloșescu, Rolla Piekarsky, Augustin Crainic ș.a. cărora li se datorează înființarea Muzeului Gorjului în anul 1894, înființarea a numeroase școli în Târgu-Jiu și în cuprinsul județului, Școala profesională de fete, Școala de ceramică, Școala de gospodărie casnică din Vădeni, Școala elementară de meserii din Novaci, etc. Calendarul Gorjului — 1925, pag. 43).

După terminarea gimnaziului, în urma unui examen exigent, Dumitru Brezulescu este înscris la Liceul clasic „Traian“ din Turnu-Severin. Pe toată perioada cursurilor, premiantul 1 a liceului, Dumitru Brezulescu se bucura de admi-

rația elevilor și a profesorilor, făcându-se în mod deosebit cunoscut pentru talentul său oratoric.

Cu prilejul serbării date la Ateneul român în ziua de 10 mai 1900 de Liceul clasic „Traian“, după prelegerea ținută de Dumitru Brezulescu — „Privire generală asupra istoriei românilor“, acesta este prezentat regelui și reginei care, îl felicită, îi acordă o „recompensă pentru merit“ și un premiu în cărți.

Fiind elev la liceu, Dumitru Brezulescu colaborează la o serie de publicații ale timpului : Șezătoarea săteanului, Familia, Cronica, Revista universitară, Almanahul tipografic, Universul — prezentând articole deosebit de interesante și de o înaltă ținută artistică.

În ziarul „Universul“, începând cu numărul din 19 aprilie 1903 — a introdus „Rubrica rurală“ — adresată în exclusivitate țăranilor.

La îndemnul profesorilor și în funcție de preferințele sale, terminând liceul, Dumitru Brezulescu se înscrie la Facultatea de drept din București — unde în trei ani și jumătate după susținerea examenelor a obținut numai bile albe, fiind declarat în anul 1905 — licențiat în drept al Universității din București, cu „Magna cum laude“.

Teza sa de licență „Contribuțiuni la studiul proprietății în devălmășie a munților noștri. (O pagină din Chestiunea țărănească) a fost la acel timp o lucrare cum nu se mai prezentase până atunci la Facultatea de drept, pe cât de interesantă, pe atât de originală și comentată la superlativ în numeroase articole din presa vremii.

Însuși Nicolae Iorga în revista sa „Semănătorul“ scria : „Lucrarea are întâi o însemnătate științifică, prin datele și numele ce cuprinde în legătură cu stăpânirea în comun a multor din munții noștri de către urmașii moșului întâiului proprietar, moșnenii. E apoi strigătul de alarmă al unui tânăr iubitor de țară și de țărani împotriva anarhiei sălbatice, în care se învâрте viața proprietății în devălmășie“..., care e privită“ ca și când ar fi vorba de o potcoavă ruginită, care a căzut în drum și nu ca „o verigă în lanțul de bunuri ale poporului românesc“, cum zice dl. Brezulescu, care e scriitorul acestor cuvinte frumoase“.

Dumitru Brezulescu își desăvârșește studiile juridice la Facultatea de drept din Paris unde își susține și teza de doctorat, ca apoi să revină în țară pentru a intra ca avocat în

cărul de avocați de pe lângă Tribunalul județean Gorj.

Spirit practic, inteligent, cult, cinstit și dornic de a ajuta oamenii din mijlocul cărora se ridicase, Dumitru Brezulescu a împletit munca de avocat cu cea de participant activ la propășirea locului de baștină.

Ca avocat, a apărat interesele moșnenilor din Cărpiniș și Radoș în procesul care se judeca de 44 de ani cu Floru Aluneanu, încheindu-se litigiul prin pace.

Pe săterii din Drăgoieni și Bălănești i-a ajutat să câștige moșia Viezuri.

În constituirea obștei și a moșiei Bălești și pe oamenii din acele locuri i-a sprijinit Brezulescu.

Pe moșnenii din Bălcești, Perești și Cârligei, tot Brezulescu i-a susținut în litigiile cu munții Miru-Mare și Lărgile, cum de fapt a apărat și pe cernăzeni în desele și grelele procese silvice.

Ar trebui ca mereu să își amintească novăcenii de serviciile lui Dumitru Brezulescu ca director al Băncii populare „Gilortul” și ca avocat în marele proces de licitare, cumpărare a moșiei boierești din Novaci (moșia Vlădoianu), de ieșire din indiviziune, de improprietărire a novăcenilor, de dorința și ambiția de modernizare a localității noastre prin trasări de drumuri, de străzi, a bulvardului Tudor Vladimirescu, prin proiectări de construcții (terminate după moartea sa de Banca populară „Gilortul”) ca : biserica, școala, spitalul, sediul băncii (motelul „Parângul”), șase mici cabane a câte cinci camere la Râncea și câte alte facilități de ordin economic, edilitar și social făcute novăcenilor.

Și era firesc ca datorită imensei încrederi și prețuirii de care se bucura să fie ales ca deputat de colegiu III, pentru Gorj, în trei sesiuni consecutive începând din decembrie 1912, până la sfârșitul vieții în 1916, intruchipând modelul ideal al alesului poporului.

Și tot pentru merite deosebite Dumitru Brezulescu a fost decorat în anul 1909 cu ordinul Coroana României în gradul de cavaler ca mai târziu cu mare cinste să fie decorat și cu ordinul Steaua României.

Dar, fără vreme, la 12 iulie 1916, la numai 36 de ani, Dumitru Brezulescu se stinge lăsând în urma sa soția — Lucia și fiica — Yvonne Brezulescu (căsătorită Antoniadă) în grija cumnatului său, Nicolae Titulescu.

„El pornise să scrie o povestire minunată, în care mulți nu cred astăzi — și soarta i-a rupt din mână cartea la cea mai strălucită pagină a ei... să ne legătuiam a duce mai departe opera începută de el, să luptăm cu aceeași întărire până ce vom face să triumfe în acest județ ca și pe întinsul acestei țări idealul lui Dumitru Brezulescu, idealul tuturor democraților din lume: FIECĂRUIA DUPĂ MERITUL SĂU, FIECĂRUIA DUPĂ MUNCA SA” — iată un citat din cuvântul funebru rostit în urmă cu 75 de ani de Gheorghe Tătărăscu.

Prin tot ce a gândit, prin tot ce a făcut Dumitru Brezulescu s-a dovedit un mare democrat, un iubitor statornic al țărănimii, o mare personalitate a acestor locuri.

Banca populară „Gilortul“ din Novaci

La 13 ianuarie 1902, în Novaci s-au pus bazele Băncii populare „Gilortul“, prilej cu care s-a ales un consiliu de administrație, s-a votat statutul ei, s-au împărțit librete de societari și depunători.

Pe coperta libretelor era tipărit următorul apel :

„CĂTRE SĂTENII NOȘTRI!“

Munciți fără preget Munca îmbogățește, deșteaptă și înalță pe muncitori, ea e izvorul fericirii omului și a popoarelor.

Fiți strânși la pungă! Căci încă e muncă cu tâlc și neobosită, și dacă cinstea și dreptatea în toate legăturile vieții îndreaptă belșugul și mulțumirea spre casa omului, apoi, ceea ce dau cu o mână aceste dumnezeiești daruri — risipa, fecioara cea iubită a lenci, ia cu amândouă.

Fiți economi fiecare! Nu uitați însă că, ceea ce nu poate face unul singur, fac cei mulți împreună, căci în unire este puterea și așa strângeți economiile voastre la un loc și veți face zilele negre ale vieții voastre zile albe, iar pe cele albe pline de soare.

Nu așteptați mila adesea necurată și întotdeauna înjosi-toare de la alții.

Ridicați-vă și întăriți-vă, Săteni români, Voi prin voi înșivă, aȚra se înalță și Dumnezeu vă binecuvântează.

Pe margini erau trecute maxime și proverbe românești, pline de învățătură, sănătoase principii de muncă și economie, ca :

„Norocul fuge de leneși și risipitori! Adună bani albi pentru zile negre! Timpul e aur! Munca și economia închid sărăciei ușa! Adună la tinerețe ca să ai la bătrânețe! Cine cheltuiește mai mult decât are, fură! ș.a...”

Cu un început modest de 26 membri, cu un capital de 72 lei, Banca populară „Gilortul” din Novaci la scurt timp ajunsese cea mai bogată și mai bine organizată bancă populară din țară, datorită în exclusivitate inițiatorului, priceperii și energiei ce caracterizau pe directorul băncii, avocatul Dumitru Brezulescu.

Prin autoritatea și prestigiul de care se bucura în tot județul, Dumitru Brezulescu a atras de partea sa pe cei mai înstăriți cetățeni ai comunei, cu o solidă bază materială alcătuind din ei primul consiliu de administrație.

Consiliul de administrație al băncii era ales de adunarea generală pe trei ani, format din șapte membri care răspundeau solidar la tot ce se întreprindea și se opera, cu multă prudență și cu garanții sigure.

Și tot adunarea generală alegea în fiecare an comisia de cenזורi din trei frunțași ai satelor care lunar controlau activitatea băncii, activitate care în prealabil era verificată în fiecare seară și de directorul ei...

De asemenea în adunarea generală era ales un controlor general care supraveghea permanent bunul mers al treburilor cât și organele de conducere.

Funcționarii băncii : casier, contabil, arhivar — erau absolvenți ai școlilor primare, instruiți în mod special de director pentru lucrările ce se operau aci.

Cea mai importantă realizare a Băncii populare „Gilortul” a fost cumpărarea (mai întâi arendarea) și împărțirea la țărani a moșiei boierești din Novaci, cunoscută sub numele de „Moșia Vlădoianu” care se întindea în 4 comune : Novaci, Pociovaliște, Cernădia, Aniniș, în satele Hirîșești, Novaci-Romani, Novaci-Străini, Ghebani, Cernădia, Aniniș.

Arendarea moșiei Novaci s-a făcut pe o perioadă de 5 ani, de la 11 aprilie 1904 — 10 aprilie 1909, când s-a consti-

tuit și Societatea cooperativă de producție „Cerbu“ pentru exploatarea moșiei arendate.

Cum însă obștea nu avea întreaga moșie, se subarondează munții : Cerbu, Plopu, Rânca, Tâmpa, Lărgile, Pleșa Tâmpai.

Prin arendarea moșiei Novaci pe perioada celor 5 ani cât a administrat-o, Banca populară „Gilortul“ cu toate că nu a avut nici-un avantaj, a putut cunoaște adevărata valoare a moșiei cu toate componentele ei, hotărându-se s-o cumpere.

Prin cumpărare, moșia Novaci, devenită proprietatea băncii a fost împărțită în :

— locurile din țară și locurile de muncă, de fânețe date în proprietate individuală sătenilor indiferent dacă erau sau nu membri ai băncii ;

— plaiul cu locuri de pășune și păduri date în proprietate comună și indiviză, organizată după anumite principii ;

— munții cu pădurile, pe care le-a exploatat într-un mod cât se poate de rațional prin înființarea societății forestiere „Pădurea“, care emițând acțiuni de muncă, asocia munca sătească și capitalul sătesc ;

— zăvoii și cursurile de apă au fost lăsate să fie folosite în mod gratuit dar în același timp să rămână proprietatea nudă a băncii „care este straja cinstită și statornic veghetoare a intereselor generale și a armoniei celor individuale din regiune“.

Întreaga moșie Novaci a fost cumpărată de Banca populară „Gilort“ în timp de doi ani din septembrie 1905 până în 28 noiembrie 1907 după multe insistențe, corespondență diversă formând 11 din dosarele băncii.

Printr-un act de justiție, cinstit și economic s-a făcut improprietărea țăranilor, pământul fiind vândut acestora la un preț între 120 lei și 300 lei pogonul, ceea ce reprezenta cca. 1/6 din valoare reală a pământului. Astfel, 176 de săteni au cumpărat 195 ha teren arabil, încheindu-se contracte, prioritate în cumpărare având cei care împlineau anumite condiții : lipsa de pământ, numărul membrilor de familie, locul unde se află cumpărătorul, rolul educativ al improprietării, calitățile cumpărătorului, etc.

Ajutând omul sărac fără a-l umili, prin toate acțiunile întreprinse de Dumitru Brezulescu s-a urmărit un scop mare : localitatea Novaci să devină o așezare model.

Și tot la inițiativa lui Dumitru Brezulescu s-a trecut la valorificarea resurselor locale ale băncii și construirea de joagăre și fabrica de cherestea pentru exploatarea masei lemnoase, trasări de drumuri și construirea de poduri în Novaci, facilitarea vânzării lânii unei case comerciale din Bremen, cât și altor firme, prelucrarea fructelor din grădina băncii în cuptorul „bosniac“ și prin centrul de conserve construit, ca să nu mai vorbim de fondurile filantropice și culturale alocate pentru reparări și construcții de școli și biserici, construirea sediului propriu (unde este motelul „Parângul“), acordarea de ajutoare umanitare, ajutoare pentru săraci, înființări de biblioteci, acordarea de cărți și burse pentru elevi, încheierea de abonamente la diverse publicații ale tiparului, etc.

Călăuzindu-se după principii proprii, Banca populară „Gilortul“ s-a deosebit de toate celelalte bănci din țară prin bogăția, durata sa, trăinicia operațiunilor.